ئازادی گەلانی ئێران لەبەردەم بەربەستەکانی دوای ڕوخانی ڕژێمی ئیسلامیدا.. شاخەوان قادر شەش

لە جوگرافیای ڕامیاریی ئێراندا ژمارەیەک گروپی ئەتنی ئایینی و نەتەوەیی دەژین کە فارس نین و سەدان ساڵە لەژێر دەستی دەسەڵاتدارانی تاراندان. کورد، لور، بەختیاری، ئیلامی، بەلوج، ئازەری، عەرەب و چەندین گروپی دی لە ژێردەستەییدا دەژین. ئیمپراتۆرەکانی ئێران لە سەدەکانی ناوەڕاستەوە لەژێر ناوی ڕەوتی شیعەی ئیسلامیدا لە هەموو سەردەمەکاندا ناڕەوا ئەو گەل ونەتەوانەیان خستۆتە ژێر دەستیان و چەوساندوویانەوە و چیان ویستووە پێیان کردوون. وەکو هەموو ئیمپراتۆرەکان بە درێژایی مێژوو لەسەر بنچینەی هێز و داگیرکاری و فراوانخوازیی دروست بوون، ناڕەوا و بەهێزی زەبروزەنگ خۆیان بەسەر گەلاندا سەپاندووە. گەلانی ژێردەستی ئێران لە بێهێزیی و ناچاریدا ملیان بۆ دەسەڵای ناوەند کەچ کردووە. لە دوای دامەزراندنی دەسەڵاتی پادشایەتی ڕەزا شا، ئەم بارە وەکو پێشوو درێژەی پێدرا. ڕژێمی ڕەزا شا لە چەوساندنەوە و سەرکوتکردنی گەلان لە تێکشکاندنی کۆماری کوردستان و ئازەربایجانەوە و لەسێدارەدانی سەرکردە کوردەکان و سەدان شۆڕشگێڕی کورد دەستی پێکرد و بەردەوام بوو، کەمترین کاردانەوە و ناڕەزایی بە توندترین شێوە وەڵامی دەدرایەوە. حەمە ڕەزا شای ئێران لە خەیاڵی بەرزەفڕی خۆیدا نازناوی درەزەنەی پەهلەویان لە خۆیان نا، وەکو مەبەستی بوو ئیمپراترۆری فارس زیندووکاتەوە و زمان و فەرهەنگی فارسی لەژێر ڕەوتی ناسیونالیستی ڕەگەزپەرستانەدا لە ڕێگەی زەبروزەنگدا بەسەر گەلاندا بسەپێنێت. کە ڕژێمی ئیسلامی لە ساڵی ١٩٧٩ دا هاتنە سەرکار ئەم ڕەوتە خۆسەپێنەر و فراوانخوازییە لەلایەک و نکۆڵیکردن لە مافی گەلان لە لایەکی دی درێژەی پێدرا، لەژێر ناوی شۆڕشی ئیسلامی و بیروهزری خومەینیدا ٤٧ ساڵە ئەم ڕژێمە خەڵک دەچەوسێنێتەوە، ئازادیی و کرانەوەی تاکەکانی قەدەغە کردووە، یاسای شەریعەی ئیسلامی بەسەر خەڵکدا سەپاندووە، لەو ساوە تا ڕۆژی ئەم ڕۆمان لە کوشتن و تیرۆر و ئازاردانی خەڵک لەسەر جودایی بیروڕاو داوای ئازادی خەڵک بەردەوامە. دەکرێ مەزەندەی ئەوە بکرێت

کە سەدان هەزار کەس لە لایەن ئەم ڕژێمەوە بێدادانە لە دادگای بەناو شۆڕشی ئیسلامیدا سزای مردنیان بەسەردا سەپێندراوە و ناڕەوا کوژراون. جگەلەوەی کە ئێران هەناردەی شۆڕشی ئیسلامی بۆ دەرەوەی ئێران کردووە، پشتگیریی گروپە ئیسلامیە تووندڕەوەکانی لە زۆر لە وڵاتە مەسوڵمانەکاندا کردووە، بۆ نموونە دەستی خستۆتە ناو کاروباری عێراق، سوریا، لبنان و فەڵەستین و وڵاتانی دیکە.
ڕژێمی شا لەژێر کاریگەریی هزری ئایدۆلۆژیانەی پان فارسیسمدا ئەم گەلانەی چەوساندۆتەوە، ڕژێمی ئیسلامی ئێران لەژێر کاریگەریی هزری ئایینی ئیسلامدا درێژەی بە هزری نەتەوەیی فارسیانە داوە و ئەم گەلانەی چەوساندۆتەوە. لە کاتێکدا نە ئیمپراتۆرەکان، نە ڕژێمی شا نە ڕژێمی ئیسلامی مافی ئەوەیان نەبووە ئەم هەرێمانە بە زەبروەنگ و هێز بخەنەژێر دەستی خۆیان و داگیریان بکەن.
لە دوای هەڵگیرانی جەنگ لە نێوان ئەمەریکا و ئیسرائیل لە لایەک و ڕژێمی ئیسلامی لە بەرەکەی دیکەدا لە ڕۆژی ٢٨/٢/٢٠٢٦دا، کوشتنی خامنەئی و ژمارەیەک لە بەرپرسە باڵاکان و وێرانکرانی سەربازگە و کارگەکانی چەک، دەوڵەتی ئێران لە ئەگەری ڕووخان و وەرچەرخان دایە. ڕووخانی ڕژێمی ئیسلامی ئێران نە تەنها بۆ گەلانی ئێران گرنگ و پێویستە بەڵکو بۆ هەموو ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و جیهان گرنگی هەیە، ئەگەر لە دیدی ئازادی و کرانەوەدا سەیری گۆڕینی ئەم ڕژێمە تۆتالیتارە ئیسلامیە بکەین.
کوڕەکەی شا بە ئاواتی گەڕانەوەیە و لایەنگرانیشی هەن، لە ئەگەری گەڕانەوەی کوڕەکەی حەمە ڕەزا شا بۆ دەسەڵات کە لە ئێستاوە هەڕەشە لەو گەلانە دەکات کە نیازی ئازادی و خۆسەریان هەیە، ئەوا ئەگەرەکانی درێژەدان بە چەوساندنەوە و سەرکوتکردنی گەلانی ژێردستەی ئێران لە ژێر ناوی پارێزگاریی لە یەکپارچەیی خاک و یەکسانی لە هاوڵاتیبووندا بەهێز دەبن، ئەوەش دەرئەنجامەکانی بۆ ئێرانی دوای ئایەتوڵاکان باش نابێت، چونکە ئاژاوە و ناکۆکی و شەڕی ناوخۆ و ئەنجامدانی کۆمەڵکوژیی لە لایەن دەسەڵاتی تارانەوە ئەو مەترسیانەن کە لە ئەنجامی سەپاندنی دەسەڵاتی دیکتاتۆرانەدا سەرهەڵدەدەن. گەلانی ئێران پێویستیان بە ئازادی و دیموکراسی هەیە، پێویستیان بە دیکتاتۆرێکی دی لە بەرگی پادشایەتیدا نییە.
هەموو ئەو گەلانەی لەژێر دەستی تاراندا بوون مافی خۆیانە چارەنووسی خۆیان دیارکەن و بڕیاری لەسەر بدەن، هەر جۆرە سەپاندنێک لەژێر ناوی پاراستنی یەکێتی خاکی ئێران، یا هاوڵاتی بوون و یەکسانی لە مافی هاوڵاتیبووندا بەمجۆرە ڕاکردن لە دانپێنانی مافی کەلتوری و ڕامیاریی و نەتەوەیی ئەم گەلانەی کە خاوەنی مێژوو و جوگرافیای تایبەت بەخۆیانن، ناتوانێ چارەسەری

در□ژ خا□ی□ن لەگەڵ خۆیدا بهێنێت، ب□ پێچەوانەوە درێژەدانە بە
چەوساندنەوە و سەرکوتکردنی ئەم گەلانە کە نە فارسن و نە دەخوازن
لەژێر دەسەڵاتی تاراندا بن.
لەگەڵ ڕوخانی ڕژێمی ئیسلامیدا پێویستە ڕەتی ئەو سنوورە جوگرافیانە
بکرێنەوە کە دەسەڵاتی ناوەند بە مەبەستی لاوازکردن و گۆڕینی
دیمۆگرافیا ئەم نەخشە ناوخۆییانەی س□□پاندووە. پێویستە ئەم
شێواندنە جوگرافی و دیمۆگرافیانە چاکبکرێنەوە. بۆ نموونە نیوەی
ڕۆژهەڵاتی کوردستان کە لەژێر چنگی ئێراندایە وەکو ئازەربایجانی
ڕۆژئاوا ناوزەدکراوە. کە کە خەڵک و خاکەکەی هیچ پەیوەندیان بە
ئازەربایجانەوە نییە. پێویستە ئەم سنوورە بەڕێوەبەریی و
جوگرافیانە چاکبرێنەوە. پێویستە گەلانی ئێران شانسی ئەوەیان
پێبدرێت خۆیان بەڕێوەببەن و جۆرێک لە دەسەڵاتی ئۆتۆنۆمی یا
فیدرالیان هەبێت، لەسەر بنچینەیەکی دیموکراسیانە سیستەمی
ڕامیاریی خۆیان دابمەزرێنن و مافی کەلتوری و سیاسی کەمینەکان لە
چوارچێوەی سنوورەکانیاندا پارێزراو بێت. دەکرێ جۆرێک لە سستەمی
تێکەڵ لە ئۆتۆنۆمی و فیدرالی بەپێی هەڵکەوتە و تایبەتمەندی
هەرێمەکان دروست بکرێت، مسۆگەری مافە کەلتوری و ڕامیاریەکان
بکرێت، هەموو گەلان نوێنەریان هەبێت و بەشداریی ل□ بەڕێوەبرداندا
بکەن، مسۆگەری مافەکانی مر□ق بکرێت، هەروەها نوێنەرانی ئەم گەلانە
بەشدرایی لە دەسەڵاتی ناوەنددا بکەن. هەروەها گرنگە بیری
بخەینەوە سنووری هیچ دەوڵەتێکی بەزۆر سپێندراو پیرۆز نییە و
فەرمانێک نییە لە ئاسمانەوە دابەزیبێت، بۆیە پێویستە لە دیدی
ڕەوایی دادوەریی و مافی گەلانەوە سەیری سنوور بکرێت. ئەو گەلانەی
کە توانای س□ر□ب□خۆییان هەیە و مەرجەکانی دەوڵەت پڕ دەکەنەوە
ڕێگەی مافی چارەی خۆنووسینیان پێبدرێت و لە دەستووردا ئەم مافە
مسۆگەر بکرێت.
زلهێزەکان جگەلەوەی خەریکی جێبەجێکردنی پلانی ئابووری و سیاسی
خۆیانن و لە ململانێدان، بەپێی بەرژەوەندی تایبەتیان هەنگاو دەنێن
و پیادەی ڕیالپۆلیتیک دەکەن، ئەوەش ئاراستەیەکە کە بیر لە
بەدیهێنانی ئاسایشی□ ئامانج□ ن□تەوەییەکان دەکاتەوە و مافی
گەلانی ژێردەستە لە بەرنامەیدا نا بێ، ئەگەر بەرژەوەندیەکانی
نەخوازێت. لە کاتێکدا ئەمەریکا هەوڵی تێکشاندنی بەرنامەی ئەتۆمی
ئێران بەتەواویی دەدات و دەیهەوێ ڕژێمەکە تەواو لاوازکات،
مسۆگەریی کۆنتراکتی نەوت و گازبگات، ئیسرائیل جگەلە نەهێشتنی
بەرنامەی ئەتۆمی هەوڵی نەهێشتنی ڕژێمی ئیسلامی دەدات، کە
بەهەڕەشەی ڕاستەوخۆ لەسەر ئاسایشی نەتەوەیی خۆی دەیبینێت. وەکو
لای سەرانی ئیسلامی ئێران ڕەوابووە ئیسرائیل لەگەڵ خاکدا تەختک

بکرێت و بە شانازییەوە ئاماژەیان بە ئەرکی جیهادیانەی خۆیان کردووە، هەر لەم دیدە جیهادی و فراوانخوازییەوەش پشتگیریی گروپە ئیسلامییەکانی وەکو حەماس، حزبوڵا و حوسییەکانی لە دژی ئیسرائیلدا کردووە. بۆیە ئیسرائیل لەوەدا بە کردەوە و بەڵگەوە ئەو هەڕەشەیەی ئێرانی لەسەردا هەبووە و ئیستا دەیهەوێ شوێنەوارای ئەم ڕژێمە نەهێڵێت.

ڕۆژئاوا و وڵاتانی موسوڵمان لە دیدی تایبەتی جیاجیاوە لەگەڵ ئەوەن زوو سەقامگیریی بۆ ئێران بگەڕێتەوە و شەڕی ناوخۆ و پەرتەوازەیی دروست نەبێت. ئەگەر ڕۆژئاواییەکان لەگەڵ جۆرە لە کرانەوە و بەستنی کۆنتراکتی نەوت و گازدا بن، ئەوا وڵاتە موسوڵمانەکان کێشەیان لەگەڵ هاتنی ڕژێمەکی دیکتاتۆردا نییە، چونکە خۆیان دیموکراسی نین.

ئەوەی بە پلەی یەک کاریگەریی لەسەر گۆڕانکارییەکەدا هەبێت ئەمریکایە، جگەلەوەی سەختە لە نیازی شاراوە و هەنگاوی داهاتووی ترەمپ بگەیت، چونکە ئەمە نازانین لە ژوورە داخراوەکاندا بڕیاری چی دەدرێت، بەڵام ئەگەر سەرنجی لەدوانەکان بدەین و وەکو لە سوریا دیترا ڕەوتی بەڕێوەبەریی ترەمپ سەبارەت بە جۆری چارەسەری کێشەی نێوان نەتەوەکان، تێگەیشتنەکە لەژێر کاریگەریی تورکیادایە، تێگەیشتنەکە خۆی لە هەزر و بیرۆکەی ئۆتۆنۆمی و فیدرالی دووردەخاتەوە، پێ لەسەر یەکێتی خاکدا دادەگرێت، جەخت لەسەر مافی کەلتوری و هاوڵاتی بوون و “مافە سقیلەکان” دەکاتەوە، دژی داننانە بە مافە نەتەوەییەکان و دابەشکردنی وڵاتە لەسەر بنچینەی مافە ئەتنی و نەتەوەییەکاندا، بەکورتی لەگەڵ چارەسەری فیدرالی و خۆسەریدا نییە، تەنها لەبارێکدا کە نەتەوەی ژیردەستە خۆی وەکو نەتەوە سەلماندبێت و بەهێز و یەکگرتووانە هاتبێتە پێش و سوور بێت لەسەر مافەکانی، لەم بارەدا دەکرێ لاربوونەوە ڕووبدات.

بەڕێوەبەریی ترەمپ پیادەی ڕیالیزم دەکات کە بەرژەوەندیی ناسیونالیستی ئەمریکا چەقی هەنگاوەکانیانە، مافی مرۆق و مۆڕال گرنگیان نییە. بەکورتی بەڕێوەبەریی ترەمپ کێشەی لەگەڵ بوونی دەسەڵاتێکی دیکتاتۆردا نییە کە مافی گەلان پێشێلکات بە مەرجێک سەقامگیر بێت و بە پێی خواست و بەرژەوەندییەکانی ئەمریکا بجووڵێتەوە. بە نموونە ئەوەی لە ڤەنزوێلا ئەنجامیدا بە ئەمریکا ئاسایە دووبارەی بکاتەوە. ئەو ڕەوتەی ئەمریکا ئاراستەیەکە لەگەڵ خواستی گەلانی ژێردەستەی ئێران یەکناگرێتەوە و دژە لەگەڵیاندا، بۆیە ئەرکی ئەم گەلانە لە خەباتیان بۆ گەیشتن بە ئازادیی زۆر سەختتر دەکات. ئەگەر سەیری سوریا بکەین ئەوە بەگومان خەباتی ئازادی و ڕزگاریی گەلان لە ئێراندا لەبەردەم

تاقیکردنەوەیەکی سەخت دایە، بۆیە چ جۆرە چارەسەرێک و سیستەمێکی ڕامیاریی بۆ ئێرانی دوای ڕژێمی ئیسلامی گونجاوە بژاردەیەکی ئاسان نابی□ ئ□گەر لەلایەک ئەمەریکا دژی پرەنسیپە دیموکراسیەکان بوەستێت و کەسێکی دیکتاتۆر بێنێت و بیسەپێنێت، لە لایەکی دی ڕەجەویەکان و شا پەرستەکان و فارسە ناسیونالیستەکان بەگشتی دژی مافی خۆبەڕێو□ بەری گەلان بووەستنەوە.

گرنگە کوردەکان و گەلانی ژردەستە پەیوەندی دیپلۆماسیان بەهێزکەن و بگەن بە بازنەی خەڵکە نزیکەکان لە تڕەمپی سەرۆکی ئەمەریکا، تاکو بتوانن کاریگەریی لەسەر بڕیارەکان دروستکەن. ئەوەی لەسەر پارتە ڕامیاریەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانە تەبایی و یەکگرتووییە لەسەر ستراتیژیەتێکی ڕامیاریی بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستان، کە تیایدا ڕەچاوی بەرژەوەندیەکانی خەڵکی کوردستان بکات، مسۆگەری مافەکانی مرۆڤ بکات، مسۆگەری مافە کەلتوری و ڕامیاریەکانی کەمینەکانی کوردستان بکات، هەروەها لەسەر بابەتە چارەنوسسازەکان یەکگرتووانە لەگەڵ لایەنە ناوخۆیی و دەرەکیەکان بدوێن. پێویستە کوردستان هێزی بەرگریی تایبەت بە خۆی هەبێت و کە لە قۆناغی دوای ڕوخانی ڕژێم لەسەر بنچینەیەکی مۆدێرن ڕێکبخرێتەوە، هەڵەیەکی کوشندەیە لەسەر بنچینەی میلیشیا و حزب حزبێنە درێژە بە بوونی بدات. یەکگرتوویی و دیسپلینی بەهێز، ڕۆژهەڵاتی کوردستان تۆکمە و بەهێز پیشان دەدات و وادەکات بەهێزەوە بچنە ناو دانوستان و ڕێککەوتنەکان.

شاخەوان قادر شۆڕش

٢٠٢٦-٣-٧